

WIKTOR CHORIEW

Rosyjska Akademia Nauk
Moskwa

NAJNOWSZE ROSYJSKIE STUDIA NAD POLSKĄ LITERATURĄ XX WIEKU

CHOCIAŻ SZCZYT POPULARNOŚCI POLSKIEJ KULTURY, A W SZCZEGÓLNOŚCI literatury, przypada w Rosji na lata 60.–70. ubiegłego wieku, to i dzisiaj budzi ona spore zainteresowanie. Świadczą o tym m.in. dane o przekładach z różnych języków w Rosji w 2008 roku. W owym roku przełożono z języka polskiego (druki zwarte) 178 pozycji w ogólnym nakładzie 1487,8 tysięcy egzemplarzy, co daje czwarte miejsce po przekładach z języków: angielskiego, niemieckiego i włoskiego. Dla porównania z przekładami z innych języków słowiańskich: z czeskiego przetłumaczono 29 pozycji (216,3 tys. egz.), z serbskiego – 25 (126,5 tys. egz.), z bułgarskiego – 9 (27,2 tys. egz.), ze słowackiego – 5 (13,0 tys. egz.), ze słoweńskiego – 1 (1,0 tys. egz.), z macedońskiego – 1 (1,0 tys. egz.)¹. W pierwszym półroczu 2009 r. z języka polskiego przełożono 78 tytułów (837,5 tys. egz.)².

Właśnie literaturze w Polsce przypadła decydująca rola w utrwaleniu różnych form świadomości społecznej. „W naszej kulturze – zauważa Maria Janion – zasadnicza była rola słowa. Dopiero w tej chwili następuje wielka zmiana: słowo oddaje miejsce obrazowi. Słowo właściwie panowało przez cały wiek XIX i większość XX. Oczywiście – w Polsce słowo romantyczne.”³ Tak wyglądała sytuacja przynajmniej do połowy XX wieku, to jest do czasu rozkwitu filmu, telewizji i innych środków masowego przekazu, które, przejmując pewne funkcje estetyczne literatury, tak czy inaczej na niej się opierają. Większość filmów polskich, znanych w całym świecie, powstało na podstawie utworów literackich. Według Jarosława Iwaszkiewicza film polski zrobił światową karierę dzięki literaturze: „zarówno film, jak teatr, jak telewizja – to pochodne literatury”⁴.

---

¹ „Knižnoje obozrenije” 2009, nr 9–10.

² „Knižnoje obozrenije” 2009, nr 35.

³ M. Janion, *Do Europy. Tak, ale razem z naszymi umarłymi*, Warszawa, Sic!, 2000, s. 248.

⁴ K. Nastulanka, *Sami o sobie. Rozmowy z pisarzami i uczonymi*. Warszawa, Czytelnik, 1975, s. 39.

Trudno więc przecenić znajomość polskiej literatury pięknej dla zrozumienia fenomenu polskości. Im więcej czytelnik rosyjski będzie wiedział o literaturze polskiej, tym bardziej obiektywne będzie jego wyobrażenie o Polsce. Literatura polska XX w. opowiedziała światu o swoim kraju, pokazała nowe wymiary psychiki ludzkiej, jej twórcy dokonali znaczących odkryć artystycznych. Podobnie jak inne zjawiska polskiej kultury literatura stała się wyrazem dążeń wielu pokoleń Polaków, wpływała i nadal wpływa na polską świadomość narodową, ale także na stosunek zagranicznych czytelników do Polski.

Współczesna literatura polska to ogromna ilość tekstów i nazwisk, przed którymi staje zagubiony czytelnik. Zwrócić jego uwagę na najbardziej znaczące i reprezentatywne – to jedno z ważnych zadań dla rosyjskich polonistów. Wyodrębnienie najważniejszych osiągnięć tej czy innej literatury wiąże się z ogólnym problemem specyfiki funkcjonowania literatury obcojęzycznej (w tym przypadku polskiej) w warunkach innej kultury. Funkcjonowanie to ma kilka poziomów: spontaniczna i profesjonalna percepcja literatury, poznanie jej w oryginale lub w przekładach, jakość interpretacji tekstów przez czytelnika lub zawodowych krytyków literackich itd. Dodatkowe komplikacje pojawiają się w związku z takim fenomenem rozwoju literatury właśnie XX wieku, jak jej „opóźnienie” w kontaktach z czytelnikami skutkiem tego, że totalitarne reżimy z ich polityczną cenzurą utrudniały lub czyniły niemożliwym zapoznanie się czytelnika na bieżąco z literaturą „ideologicznie niepoprawną”, w tym emigracyjną. Trudności pojawiają się także w związku z koniecznością przewartościowania skali i ponownego rozważenia wielu zjawisk i faktów, co zostało wywołane krachem utopii komunistycznej i przewyciężeniem dogmatycznej doktryny ideologicznej w naukach humanistycznych.

Cel interpretacji i popularyzacji literatury polskiej XX wieku w Rosji przyświecał m.in. autorom kilku ważnych, moim zdaniem, książek, które ukazały się w ostatnich latach w Rosji i które postaram się pokrótce omówić.

Zacznę od swojej książki.

Виктор Хорев,

Польская литература XX века. 1890–1990.

Отв. ред. И.Е. Адельгейм. Москва: Индрик, 2009, 352 стр.⁵

Książka ta napisana została dla tych czytelników w Rosji, którzy interesują się Polską, jej historią i kulturą, przede wszystkim dla studentów polonistyki i slawistyki w ogóle.

Wskazanie największych osiągnięć literatury polskiej związane jest z problemem funkcjonowania zagranicznej literatury w obrębie innej kultury, w danym wypadku rosyjskiej. Duże znaczenie ma tu ilość już istniejących i powstawanie kolejnych przekładów literatury polskiej na rosyjski, co oznacza zaistnienie

⁵ W. Choriew, *Polskaja literatura XX wieka. 1890–1990*, Moskwa, Indryk, 2009, 352 s.

w rosyjskiej kulturze i w rosyjskim języku literackim określonej ilości tekstów i nazwisk, które dają wiedzę o literaturze polskiej. Dlatego celowy jest spis podstawowych przekładów z polskiej literatury XX w., dodany do tekstu książki.

Rosyjski czytelnik literatury polskiej najczęściej ma powierzchowne i fałszywe wyobrażenie o Polsce, ukształtowane pod wpływem rozpowszechnionych sądów stereotypowych o Polsce, jej historii, polskim charakterze narodowym i stosunkach polsko-rosyjskich. Te stereotypowe sądy – które, niestety, często mają negatywne zabarwienie – opierają się na ukształtowanej wcześniej świadomości społecznej i jednocześnie wpływają na nią i teraz. A właśnie poznanie innej mentalności przez znajomość literatury pozwala na przełamanie stereotypów.

Pracując nad książką o polskiej literaturze XX wieku, wychodziłem z założenia, że powinien powstać pewien kanon nazwisk i tekstów, który pozwoliłby rosyjskiemu czytelnikowi zorientować się w osiągnięciach tej literatury, że należy przy tym unikać przesady, przemilczeń i koniunkturalnych opinii – zarówno niedawnych, prokomunistycznych, jak i dzisiejszych automatycznie zamieniających wczorajsze plusy na dzisiejsze minusy i przeciwnie. Wydaje mi się, że kanon ten powinien przede wszystkim pełnić dwie funkcje: poznawczą i estetyczną. Chciałbym podkreślić pozaestetyczne funkcje literatury pięknej, która dla zagranicznego czytelnika często bywa jedynym źródłem informacji o życiu narodu, o dawnej i nowej historii Polski, o zachowaniach ludzi w różnych sytuacjach, o przemianach społeczno-politycznych wpływających na ludzkie losy itd. Rzecz jasna, w analizie dzieł literackich należy uwzględniać zawarte w nich poszukiwania estetyczne wyrażone środkami języka, które mogą wzbogacić własną literaturę i jej język artystyczny. Ważne jest, aby obraz polskiej literatury, który powstaje ostatecznie w świadomości rosyjskiej, był maksymalnie bliski realiom polskiej literatury, chociaż tu nie da się osiągnąć pełnej identyczności.

Każdy kanon, tworzony na nowo, niezależnie od swobodnego wyboru jego autora, jest oczywiście bardziej lub mniej subiektywnym i uproszczonym modelem literatury. Głównym kryterium literatury towarzyszącym jego powstawaniu powinna być, według mnie, myśl o wkładzie literatury polskiej do literatury światowej. Tak bywa, jeżeli dany utwór przewyższa lub przynajmniej zbliża się do poziomu artystycznych, filozoficznych, ideowych wartości utworów już znajdujących się w skarbnicy literatury światowej albo jeżeli wnosi do literatury światowej swój znaczący wkład, informując czytelnika, należącego do innej kultury narodowej, o życiu, przekonaniach, obyczajach i historii swego społeczeństwa i narodu.

Obraz obcojęzycznej literatury zawsze różni się od obrazu literatury ojczystej. Polonista rosyjski i polonista polski, rosyjski i polski czytelnik czytający te same polskie teksty, mają różne kulturowe zaplecze, inne punkty widzenia. Zagraniczny czytelnik dysponuje mniejszą ilością tekstów, a w jego pamięci pozostaje znacznie mniej nazwisk i tytułów z obszaru literatury innego kraju. W dodatku, poznawanie tekstów

z zasady zachodzi niejako w innym czasie, z opóźnieniem, w innym historyczno-literackim kontekście, co wywołuje odmienne skojarzenia i odczucia. Jednakże ten nieuchronny dystans ma równocześnie swoje zalety: pozwala wyraźniej dostrzec typologię poszukiwań estetycznych i wspólność problemów kulturowych. Spojrzenie z „zewnątrz” dopełnia i koryguje niekiedy „domowe” oceny.

Produktywne jest, moim zdaniem, rozpatrzenie polskiego procesu literackiego w społeczno-politycznym kontekście (choćby możliwe są i inne podejścia), ponieważ literatura jest częścią całościowego systemu kulturalnego i rozwija się we wzajemnym działaniu z życiem społecznym.

W wieku XX Polska (i cała Europa) doświadczyła takich wstrząsów, jak masowa zagłada ludzi w wyniku światowych i lokalnych wojen, panowanie systemów totalitarnych i fiasko eksperymentu historycznego, którym była budowa socjalizmu w ZSRR i krajach tak zwanego „obozu socjalistycznego”. Właśnie ze stonkiem do tych wstrząsów, z refleksji nad głównym problemem humanizmu – miejscem człowieka w historii, w społeczeństwie – związane są przede wszystkim losy literatur w wieku XX, w tym także polskiej.

W ciągu całego wieku XX rewidowano pojęcie istoty, przeznaczenia, form i funkcji kultury w stronę zwiększenia jej autonomii w sferze działalności ludzkiej. Utwór artystyczny rozpatrywany był jako specyficzny świat, w którym najważniejsze jest nie opisanie zjawisk życia, lecz wykrycie jego podstawowych praw za pomocą różnorodnych środków wyrazu, deformujących często pospolity odbiór rzeczywistości. Subiektywne doświadczenie życiowe jednostki stało się jednym z głównych tematycznych i estetycznych paradygmatów sztuki w wieku XX, która poczęła z sukcesem konkurować z tradycyjnym mimetycznym przedstawieniem życia „w formach samego życia”, modyfikować je, zmieniać „punkt widzenia”.

Rozpatrzenie literatury polskiej XX w. zaczynam w książce od końca XIX w., od Młodej Polski. Właśnie wtedy, jak udowodnił Kazimierz Wyka, zaczął kształtować się nowy typ literatury, wolnej od spadku epoki rozbiorów – od zobowiązań politycznych. Można więc powiedzieć, że XX wiek w literaturze polskiej zaczyna się w końcu XIX wieku. Wówczas to wyszły w druk pierwsze tomy poetyckie Jana Kasprowicza i Kazimierza Przerwy Tetmajera oraz deklaracje estetyczne Stanisława Przybyszewskiego i Zenona Przesmyckiego.

Oczywiście, każda periodyzacja jest umowna. Jest to ingerencja historyka literatury w trwały proces literacki. Przyjęta przeze mnie periodyzacja: 1890–1918 – literatura Polski pod zaborami; 1918–1939 – literatura Polski niepodległej w międzywojniu; 1939–1945 – czas wojny; 1945–1956 – pierwsze dziesięciolecie powojenne; 1956–1968 – od „odwilży” do czasów zastoju, które zaczęły się od zdławienia przez wojska Układu Warszawskiego praskiej wiosny; 1968–1989 – pełna sprzeczności epoka zakończona odzyskaniem przez kraje obozu sowieckiego, w tym i Polski, niepodległości; lata 90. – Polska w czasach transformacji.

Periodyzacja ta zgadza się z podstawowymi etapami historii społecznej, pozwala wytłumaczyć wiele ważnych prawidłowości w rozwoju literatury, lecz, jak każda inna, ma swoje wady. Jedną z nich jest to, że twórczość poszczególnych pisarzy omawia się na każdym z „etapów”. Ale idealnego wyjścia z sytuacji nie ma, alternatywą takiej decyzji byłby cykl portretów monograficznych, który z kolei nie pozwala prześledzić rozwoju literatury w jej całokształcie.

Zdaję sobie sprawę, że historia może zmienić zaproponowaną w książce hierarchię wartości, autorów i dzieł. Nasze dążenie do obiektywizmu staje w sprzeczności z naszym nieuniknionym subiektywizmem. Ale nie znaczy to, że nie powinniśmy wypowiadać naszych opinii. Niech następne pokolenia oceniają XX wiek inaczej, bardziej obiektywnie. Myślę jednak, że – uwzględniając wszelkie przybliżenia i subiektywizm towarzyszący budowaniu hierarchii zgodnie z „gorącymi śladami” dopiero co minionego wieku – próba uchwycenia określonych tendencji rozwoju literatury, pojmowanej jako jeden z głównych języków intelektualnych, ma dla formowania stosunku rosyjskiego czytelnika do Polski i jej kultury głęboki sens.

Ирина Адельгейм,

Поэтика »промежутка«: молодая польская проза после 1989 года.

Отв. ред. В.А. Хорев, М.: Индрик, 2005, 544 с.⁶

Autorka tej książki poddała analizie 126 najbardziej reprezentatywnych utworów 47 młodych polskich prozaików lat 90. Ważną zasadą tej analizy jest rozpatrzenie tych dzieł jako wspólnej przestrzeni tekstów. Każdy z autorów stanowi indywidualność, lecz jednocześnie powiązany jest przez typologiczne podobieństwo z innymi przedstawicielami „młodej” czy też „nowej” literatury jako znaczącego zjawiska w całości. Spojrzenie na młodą prozę lat 90. jako na swego rodzaju wspólny maszyn tekstów, oddziałujący na świadomość czytelników i krytyków bez uwzględnienia hierarchii poziomu artystycznego utworów pozwala zobaczyć we współczesnym procesie literackim logikę kształtowania się nowej świadomości artystycznej. W książce autorka przekonująco pokazała, że młoda proza usiłuje wypracować język „adekwatny do przeżywanych czasów”.

W literaturze rozumianej jako nieprzerwanie rozwijający się i samoodnawiający język intelektualny, udowadnia autorka, nie ma załamań ani impasów, które powstają w świadomości ludzi tworzących albo odbierających literaturę. W ciągłości procesu literackiego przełom w literaturze trzeba rozpatrywać jako czas „między”, jako stadium pośrednie, kiedy w formach języka artystycznego zaczyna się aktywne przyzwyczajanie do nowych pojęć i wyobrażeń, dotyczących urządzenia świata, ich przeżycie estetyczne i psychologiczne.

Podstawową cechą poetyki młodej prozy wg Adelgejm jest problem samopo-

⁶ I. Adelgejm, *Poetika „promiežutka”*: *molodaja polskaja proza posle 1989 goda*, Moskwa, Indryk, 2005, 544 s.

znania autorów i związane z tym innowacje w przekazie samoidentyfikacji jednostki i psychologii bohatera.

Autorka przeanalizowała znaki wspólnoty, łączące debiutantów 90. lat. Pojawiają się one np. w sferze tematycznej – są to realia postsocjalistycznej rzeczywistości, kontrasty współczesnego polskiego życia, czas i przestrzeń, w których rodzi się nowa ideologia, świat rzeczy jako temat i problem młodej prozy. Są to również inne wspólne poszukiwania tematyczne i artystyczne młodych prozaików, świadczące o nowej sytuacji w literaturze. Należą do nich, rozpowszechnione w tej prozie, sensne motywy, zainteresowanie biologicznymi przejawami życia człowieka itd.

Inne znaki wspólnoty stanowią: idea fikcyjnej przestrzeni literackiej, charakterystyczna dla tak zwanej „prozy małej ojczyzny”, psychologiczny model odbioru rzeczywistości (w rozdziale „Przestrzeń i czas: na granicy wspólnego i osobistego”).

Specyficzność młodej prozy pokazana została i na innych płaszczyznach, jak chwytliwy narracyjny, fragmentaryczność tekstów i celowa ich literackość, autobiografizm. W wielu tekstach autorka widzi podstawowe oznaki estetyki postmodernizmu w jego specyficznym polskim wariacie.

W sumie w pracy zostały wykryte różne warstwy składające się na język artystyczny nowej polskiej prozy, od której czytelnik ma prawo oczekiwać nowych znaczących osiągnięć.

Виктория Тихомирова,

Польская проза о Второй мировой войне в социокультурном контексте 1989–2000,

Отв. ред. В.А. Хорев, Москва: Инслав, 2004, 210 стр.⁷

W centrum uwagi autorki staje fenomen polskiej prozy 90. lat poświęconej wojnie. Nowe podejścia do tego tematu rozpatrywane są w związku ze specyfiką sytuacji w zakresie życia społecznego i kulturalnego, która zaistniała w Polsce po 1989 r.: likwidacja cenzury i systemu państwowej opieki i kontroli nad kulturą, zasadnicze przemiany w działalności wydawnictw i ich finansowaniu, przemiany gustów czytelniczych pod wpływem kultury masowej, zależność literatury od środków informacji masowej etc.

Na tym tle autorka analizuje ujęcie wojennego tematu w nowej prozie w dwu przede wszystkim kręgach tematycznych: „Polska walcząca” i „Guląg”. Temat gulągu polska krytyka literacka słusznie traktuje jako część tematu wojennego, tak samo jak temat faszystowskich obozów. W obozach niemieckich i łagrach radzieckich podczas wojny zginęły tysiące Polaków.

Wojnę i jej skutki, jak świetnie pokazuje Tichomirowa, nowe pokolenie prozaików odbiera inaczej, aniżeli ci, którzy bezpośrednio w niej uczestniczyli. Dotyczy to na przykład ujęcia tematu utraconych po wojnie wschodnich kresów Polski, który

⁷ W. Tichomirowa, *Polskaja proza o Wtoroj mirovoj wojnie w socjokulturnym kontekste 1989–2000*, Moskwa, Inslaw, 2004, 210 s.

wcześniej praktycznie w ogóle nie był poruszany w literaturze. Nowością stał się również temat przyłączenia do Polski cudzych przed wojną ziem zachodnich i związanych z tym tragicznych losów polskich Niemców. A także sposób widzenia wojny przez polskich emigrantów.

Autorka przytacza oceny tej prozy dokonywane przez polską krytykę literacką, dając czytelnikowi rosyjskiemu obraz „wewnętrznego” oswojenia problemów związanych z wojną. Lecz nie stroni ona od własnych ocen, powołując się m.in. na rosyjskie doświadczenia, co poszerza pole widzenia i wzbogaca treść książki.

Владимир Британишский,
Речь Посполитая поэтов. Очерки и статьи,
Санкт-Петербург: Алетея, 2005, 540 с.⁸

„Polska ujawniła mi się głosem poezji”. To zdanie Piotra Wiaziemskiego jako epigraf do książki Britaniszskiego świetnie oddaje odbiór Polski poprzez polską poezję, której właśnie Britaniszski jest najlepszym znawcą w Rosji. Robi wrażeń skala badań tej poezji. Britaniszski pisze o Kochanowskim i polskim baroku, o Staffie, Iwazkiewiczu, Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, Iłakowiczównie, Miłoszu, Różewiczu, Herbercie, Szymborskiej, Przybosiu, Wirpszy, Świrszczyńskiej, Woroszyłskim, Lecu, Międzyrzeckim, Hartwig, Grochowiaku, Harasymowiczu, Poświętowskiej, J.M. Rymkiewicz, a także o mniej spopularyzowanych w Polsce Słobodniku, Huszczy, Ożogu, Jachimowiczu, o Kornhauserze i Zagajewskim, o poetach-krytykach Łukasiewicz i Balcerzanie i in. Jego sądy często odbiegają od przyjętych. Np. pisze o Janie Bolesławie Ożogu: „Gdyby Ożóg był poetą nie polskim, a na przykład latynoamerykańskim, niewykluczone, że dostałby Nagrodę Nobla”.

Trzeba zaznaczyć, że właśnie Britaniszski zapoznał czytelnika rosyjskiego z wieloma polskimi poetami. Sensacją był jego artykuł *Wprowadzenie w Miłosza* na łamach czasopisma „Woprosy literatury” w 1991 r., który został przedrukowany w omawianej książce obok czterech innych. Britaniszski przetłumaczył mnóstwo wierszy Miłosza i jego książkę *Zniewolony umysł* (2003).

Twórczość Herberta też przyjęła się u nas dzięki Britaniszskiemu, który pięknie przetłumaczył tysiące wersów poety, w omawianej zaś książce zamieścił cztery wnikliwe eseje o poezji Herberta.

Владимир Британишский,
Поэзия и Польша. Путешествие длиной полжизни,
Москва: Аграф, 2007, 656 с.⁹

Inny charakter ma książka Britaniszskiego *Poezja i Polska*. Jest to swego rodzaju „krytyka autobiograficzna”. Obserwacje krytyczno-literackie i rozważania

⁸ W. Britaniszskij, *Recz Pospolitaja poetow. Oczerki i statji*, Sankt-Peterburg, Aleteja, 2005, 540 s.

⁹ W. Britaniszskij, *Poezija i Polska. Putjeszestwije dlinoj polżizni*, Moskwa, Agraf, 2007, 656 s.

teoretyczne i historycznoliterackie są tu zamknięte w autobiograficznych ramach. Osią narracyjną książki są wyjazdy autora do Polski w różnych latach, jego liczne spotkania z polskimi pisarzami, czytanie polskich książek, szczególnie poetyckich. Przez te podróże do Polski, bezpośrednie i intelektualne, przez zauroczenie poezją polską autor odkrywa dla siebie i czytelników Polskę i polskość.

Szczególną uwagę zwraca autor na twórczość bliskich sobie poetów i tłumaczy – Woroszyłskiego, Słobodnika, Śpiewaka, Kamińską, Herberta, Wirpszę, Litwińskiego, Waczkowa i wielu innych. Wspomnienia o spotkaniach z polskimi literatami, rozważania nad ich twórczością, fragmenty ich listów przedstawione są na szerokim tle polskiego życia społecznego i kulturalnego drugiej połowy XX wieku, w tym takich wydarzeń, jak październik roku 1956, marzec roku 1968, grudniowe protesty robotników na Wybrzeżu w roku 1970, powstanie społecznego ruchu „Solidarność” i wprowadzenie stanu wojennego.

Książka Britaniszskiego to intelektualna biografia jej autora, która odzwierciedla ważniejsze elementy biografii jego pokolenia, w tym zachwyt niezłomnym polskim duchem wolności i polską kulturą. „Najpierw – pisze autor – Polska była dla nas oknem na wolność, ciągiem dalszym tej odwilży, która kończyła się wewnątrz, w Rosji. Później Polska była dla nas oknem na Europę. Czasami oknem na wolność i na Europę jednocześnie. Lecz wcześniej czy później dla wielu z nas Polska stawała się oknem na samą siebie, oknem na Polskę, na polską kulturę, jedną z najbardziej podstawowych, wielowiekowych kultur europejskich i wybitnie współczesną, jaskrawo kwitnącą kulturę XX wieku”¹⁰.

Chciałbym jeszcze wskazać na kilka książek, przygotowanych przez Instytut Słowianoznawstwa Rosyjskiej Akademii Nauk we współpracy z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk w ramach wspólnego projektu „Polska – Rosja. Wzajemne widzenie w literaturze i kulturze”. Studia nad literaturą w tym projekcie zorientowane są na badania świadomości kulturalnej, utrwalonej w tekstach literackich, na rozpatrywanie powiązań kulturalnych jako dialogu kultur etnicznych, wykrycie prawdziwych i fałszywych wyobrażeń o życiu naszych narodów, stereotypów i uprzedzeń, funkcjonujących w świadomości społecznej, ustalenie ich genezy i rozwoju, ich roli społecznej i funkcji estetycznej w utworze artystycznym.

Opisanie wizerunku „innego” w tekstach literackich w każdej nowej epoce historycznej – przy całej trwałości i żywotności ukształtowanych stereotypów – jest ważnym problemem naukowym, chociażby dlatego, że zachodzi stała pulsacja napięcia między tradycyjnymi ustaleniami i ich rozmyciem lub wzbogaceniem przez nowe fakty historyczne i nowe uświadomienie faktów znanych. Świadczenia literackie często są paradoksalne: z jednej strony literatura transliteruje ste-

¹⁰ Tamże, s. 95.

reotypy, z drugiej – przewycięża stereotypy uzurpujące sobie rolę zwierciadła świadomości masowej.

Dotychczas ukazały się następujące prace zbiorowe (wydane w Moskwie):

1. *Поляки и русские в глазах друг друга*, 2000.
2. *Россия – Польша. Образы и стереотипы в литературе и культуре*, 2002.
3. *Миф Европы в литературе и культуре России и Польши*, 2004.
4. *Творчество Витольда Гомбровича и европейская культура*, 2006.
5. *Адам Мицкевич и польский романтизм в русской культуре*, 2007.
6. *Творчество Болеслава Пруса и его связи с русской культурой*, 2008.
7. *Русская культура в польском сознании*, 2009.

Nadmienie, że po pięć osób z każdej strony, polskiej i rosyjskiej, zostało za realizację tego wspólnego projektu wyróżnionych nagrodą – srebrnym medalem „Za wkład w naukę” Polskiej i Rosyjskiej Akademii Nauk.

Prof. dr hab. Wiktor Choriew, zasłużony działacz nauki Federacji Rosyjskiej, kierownik Działu Historii Literatur Słowiańskich w Instytucie Słowianoznawstwa Rosyjskiej Akademii Nauk. Autor ponad 300 publikacji naukowych z zakresu historii literatury polskiej i komparatystyki literackiej. Książki: *O literaturie narodowej Polisy, Władisław Broniewskij, Stanowienie socjalistycznej literatury w Polsce, Polska i poljaki glazami russkich literatorow, Polskaja literatura XX wieka. 1890–1990*. Redaktor serii „Polska – Rosja. Wzajemne widzenie w literaturze i kulturze”. Tłumacz (m.in. *Nienasyćenie* S.I. Witkiewicza).

W serii *Literatura polska w świecie* opublikował: *Powojenna literatura polska w oczach rosyjskiego polonisty* (t. 1, *Zagadnienia recepcji i odbioru*).

RECENT RUSSIAN STUDIES OF POLISH LITERATURE OF THE 20TH CENTURY

The author reviews recent, and, in his view, significant books on Polish literature by Russian specialists in Polish studies. The titles are as follows: Hore'v, Viktor Aleksandrovič.

Pol'skaâ literatura XXI veka. Moskva, 2009, Adel'gejm, Irina Evgen'evna: *Poëtika "promezutka": molodaâ pol'skaâ proza posle 1989 goda*. Moskva, 2005, Tihomirova, Viktoriâ Âkovlevna: *Pol'skaâ proza o Vtoroj mirovoj vojne v sociokul'turnom prostranstve konca XX-načala XXI vv*. Moskva, 2005, Britanišskij, Vladimir L'vovič: *Reč' Pospolitaâ poëtov: očerki i stat'i*. S.-Peterburg, 2005, and Britanišskij, Vladimir L'vovič: *Poëziâ i Pol'sa: putešestvie dlinoj polizani*. Moskva, 2007. The aim of the authors is to interpret and popularize Polish 20th century literature in Russia and to define the paradigms to which Russian readers should have their attention drawn to fully grasp the history and contemporary life of the Polish nation with its traditions and customs, and in this way, to understand the artistic originality and achievements of Polish writers.